

особливими потребами, де навчається понад 3000 вихованців, також компанія дбає про 8 геріатричних пансіонатів, у яких проживає 2000 ветеранів і самотніх літніх людей), збереження культурної та історичної спадщини, турбота про збереження пам'яток архітектури – невід'ємна частина щоденної роботи «Київстар» [7].

Отже, перевагами, які надає соціальна відповідальність для підприємств є: збільшення прибутку, пришвидшення темпів росту, зміцнення репутації та іміджу, підвищення ефективності діяльності та інвестиційної привабливості, підвищення привабливості продукції, зростання обсягів продажів, залучення кваліфікованої робочої сили, відсутність конфліктів між працівниками та роботодавцями, підвищення якості роботи, зростання продуктивності та якості продукції, підвищення конкурентоспроможності. Зазначені переваги у підсумку забезпечують високий імідж країни в міжнародних рейтингах.

Список літератури

1. Держак Н. О. Соціальна відповідальність як один з напрямків розвитку корпоративної культури / Н. О. Держак, О. О. Дробіленко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2012. – №1 (172). – С. 212-217.
2. Маліновська О. Я. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні / О. Я. Маліновська // Вісник Львівської державної фінансової академії. — 2009. — № 5. — С. 113-121.
3. Марчук Л. П. Соціальна відповідальність як визначальна стратегія розвитку сучасного бізнесу / Л. П. Марчук // Науковий вісник МДУ імені В. О. Сухомлинського. – 2012. - № 5.2 (101). – С. 51-56.
4. Мороз О. С. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні / О. С. Мороз // Економіка промисловості. – 2013. - № 4 (64). – С. 135-143.
5. Осецький В. Л. Соціальна відповідальність корпорацій України як фактор забезпечення їхньої конкурентоспроможності / В. Л. Осецький, В. М. Марченко // Економіка та держава. — 2007 — № 1. — С. 9—12.
6. Супрун Н. А. Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку / Н. А. Супрун // Економіка і прогнозування. — 2009. — № 3. — С. 71—74.
7. Офіційний сайт ПрАТ «Київстар» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kyivstar.ua>.

Одержано 27.11.14

УДК 343.222

Л.М. Фільштейн, доц., канд. екон. наук

Кіровоградській національній технічній університет

І.В. Фільштейн, студ. гр. МПЗ-213

Класичний приватний університет

Осудність - як передумова кримінальної відповідальності

Розкрито поняття осудності, його історично-правові джерела, взаємозв'язок з поняттями обмежена осудність та неосудність, а також значення в правозастосовній практиці **осудність, обмежена осудність, неосудність, відповідальність, психічні розлади**

Постановка проблеми. Проблеми осудності, які стосуються суб'єкта злочину, завжди привертали до себе увагу вчених різних галузей наук. Незважаючи на те, що у чинному КК України законодавець уперше в історії розвитку вітчизняного кримінального законодавства дає визначення поняття суб'єкта злочину, розкриває зміст окремих його ознак, у тому числі, осудності, кількість дискусійних питань, які стосуються суб'єкта злочину, від цього не зменшується.

Одними із найбільш спірних у цій сфері лишаються проблеми співвідношення осудності та неосудності. Складність названих питань обумовлюється, перш за все, їхнім комплексним характером. Адже не зважаючи на те, що поняття осудності та неосудності є кримінально-правовими поняттями, вони наповнені психологічним змістом, оскільки їхні ознаки характеризують психічну діяльність особи під час вчинення нею злочину або суспільно небезпечного діяння відповідно. Отже, правильне визначення змісту цих понять залежить не тільки від їхнього функціонального призначення у кримінально-правовому регулюванні, але й від того наскільки адекватно їхні ознаки будуть відображувати інтелектуально-вольові процеси психічної діяльності людини.

Аналіз останніх досліджень. Питання осудності та її вплив на сучасний стан правозастосовчої діяльності висвітлено в працях таких науковців як П.П. Андрушка, Ю.М. Антоняна, Ю.В. Бауліна, Ю.С. Богом'якова, С.В. Бородіна, Б.С. Волкова, П.А. Вороб'я, А.О. Габіані, В.В. Голіни, В.І. Греліка, М.С. Грінберга, В.К. Грищука, О.О. Дудорова, В.П. Ємельянова, Н.Г. Іванова, М.Й. Коржанського, О.М. Костенка, М.В. Костицького, Л.М. Кривоченко, В.М. Кудрявцева, Н.С. Лейкіної, В.В. Лунеєва, В.Я. Марчака, Н.А. Мірошніченко, Р.І. Міхеева, А.А. Музики, В.О. Навроцького, Г.В. Назаренка, Т.Ю. Орешкіної, В.С. Орлова, В.Г. Павлова, М.І. Панова, А.О. Пінаєва, А.В. Савченка, В.Г. Смірнова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.М. Трубникова, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, І.К. Шахриманьян, Н.М. Ярмиш, С.С. Яценка та інших відомих вчених. Але розвиток суспільства, зміни, що відбуваються в соціально-економічному, політичному розвитку країни, вимагають подальших наукових досліджень.

Метою написання статі є висвітлені проблем, що пов'язані з комплексною характеристикою такого кримінально-правового явища як осудність, а також чинників, які впливають на інтелектуально-вольову діяльність людини.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку суспільства вимагає більш глибокого вивчення індивідуальних характеристик особистості, особливого ставлення до людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки, які, відповідно до ст. 3 Конституції України [1, с. 4], є найвищою соціальною цінністю.

Теоретичний та практичний інтерес суспільства до проблеми осудності обумовлений тим, що вона торкається найбільш складної сторони соціальної діяльності людей, а саме - їхньої здатності нести відповідальність за свої вчинки в будь-якій галузі діяльності та суспільного життя.

Одним із найбільш спірних питань у цій сфері лишається співвідношення осудності та неосудності. Незважаючи на те, що зазначені поняття «осудність» та «неосудність» є, в першу чергу, правовими поняттями, вони наповнені психологічним змістом. Отже, правильне визначення змісту цих понять залежить не тільки від їхнього функціонального призначення у правовому регулюванні, але й від того наскільки адекватно їхні ознаки будуть відображувати інтелектуально-вольові процеси психічної діяльності людини.

Правопорушення неможливе без особи, яка його вчинила, а тому суб'єкт правопорушення, під яким розуміють особу, яка вчиняє правопорушення, є

обов'язковим елементом складу правопорушення, а обов'язковими ознаками суб'єкта правопорушення є фізична особа, її вік та осудність.

Коли ми ведемо мову про внутрішню сторону того чи іншого правопорушення, то обов'язково визначаємо, що вона включає ті психічні процеси, що характеризують свідомість і волю особи в момент його вчинення.

Однак для індивідуалізації покарання або вирішення питання про звільнення особи від відповідальності та покарання, недостатньо знань про ознаки суб'єкта правопорушення. Ось чому, в теорії кримінального права поряд з поняттям «суб'єкт злочину» виникає ще й поняття «особистість злочинця». У кримінально-правовому аспекті поняття «суб'єкт злочину» і «особистість злочинця» не тотожні. Обидва вони резюмують ознаки фізичної особи, яка вчинила зкримінальне правопорушення, однак їхнє кримінально-правове значення є різним.

Якщо поняття «суб'єкт злочину» є важливим для вирішення питання про відповідальність особи, то поняття «особистість злочинця» має кримінологічне значення. До кримінологічних ознак, які характеризують особу, що вчинила правопорушення, віднесено її соціальний статус, соціальні функції (ролі), які вона виконує в суспільстві, її морально-психологічну характеристику, що відображає її ставлення до соціальних цінностей тощо.

В зв'язку з тим, що проблема відповідальності та покарання особи за вчинення кримінального правопорушення напряду пов'язана з її особистістю, то важливим є можливість та здатність особи розуміти характер своїх дій та керувати ними, що визначає можливістю особи бути «осудною».

Поняття «осудність», синонімом якого в етимологічному розумінні є «імпутабельність» («imputabilitas» - від лат. *imputo* - ставити в вину, зараховувати), означає суб'єктивну можливість особи нести відповідальність за вчинене нею кримінально-каране діяння [2, с. 47].

Кримінальну відповідальність за вчинений злочин несуть лише фізичні особи, що є осудними, осудною, в свою чергу, може бути лише людина, що володіє певними психічними характеристиками і досягла певного віку.

Питання про осудність в доктрині кримінального права розглядається або у вченні про внутрішню сторону злочину, або у вченні про суб'єкт злочину, крім цього, осудність суб'єкта є «наріжним каменем всіх теорій, що визнають підставою караності винне посягання на правопорядок» [3, с. 379].

Осудність характеризує зв'язок особи із злочином, виною і кримінальною відповідальністю. Як відзначає Р. І. Міхєєв, «осудність є передумовою вини і кримінальної відповідальності, необхідною умовою для встановлення вини» [2, с. 53].

Осудність, з одного боку, визначається як здатність особи усвідомлювати свої дії та керувати ними (тобто здатність бути винним і відповідальним), з другого боку, як психічний стан особи під час вчинення правопорушення. Кримінальний закон карає злочинця не за те, що він психічно здоровий, а за умови, що він психічно здоровий. Проте, явним недоліком багатьох визначень осудності є те, що осудність досить часто ототожнюється з психічним здоров'ям, адже у особи може бути присутній і певний розлад або аномалія психіки, що впливали на його дії (бездіяльність) під час вчинення злочину.

Перші офіційні джерела права, що відомі дослідникам і стосуються відповідальності психічно хворих осіб, відносяться до 1669 року [4, с. 26]. В цей період основна позиція правників базувалась на положенні того, що психічно хворі повинні розглядатися як свідки у кримінальних справах.

В період феодального права і пізніше (до середини 17-го століття), душевна

хвороба злочинця враховувалася судами в окремих випадках, але враховувалася при цьому неоднаково: як підстава для звільнення від відповідальності або лише як обставина, що пом'якшує покарання особи.

На початку XIX століття з'явилися нові положення з питання щодо можливості встановлення відповідальності психічно хворих. Так, 23 квітня 1801 року російським імператором Олександром I видано Указ, яким заборонялось відправляти до суду осіб, що страждають психічною хворобою, і які вчинили в цьому стані вбивство [5, с. 22].

Пряма констатація виключення кримінальної відповідальності психічнохворих за вчинені ними злочини міститься в Указі імператора Олександра I калужькому губернатору Лопухіну (1802 р.). В цьому документі мова йде про те, що «на схиблених немає ні суду, ні закону» [4, с. 27]. У проекті кримінального кодексу 1813 року вперше з'являється формула неосудності, але вона містить лише один критерій - медичний (біологічний).

Зазначене свідчить, що законодавче вирішення проблеми осудності та неосудності пройшло досить довгий та не легкий шлях. Поступове її вирішення дозволило втілити знання про психічні розлади, які мають кримінально-правове значення у психіатричні форми, а на цій основі сформувані правові категорії некараності психічнохворих осіб, неможливості притягнення осіб з психічними розладами до кримінальної відповідальності та неосудності.

В нашій державі законодавче закріплення поняття осудності знайшло своє місце в статті 19 Кримінального кодексу України 2001 року. За цією нормою визначено, що осудність «це здатність особи під час вчинення злочину усвідомлювати свої дії (бездіяльність) і керувати ними» [6, с. 9].

Одночасно, викликає сумнів, внаслідок недостатньої наукової розробленості та відсутності аналізу практики, доцільність введення також у статтю 20 Кримінального кодексу України 2001 року поняття «обмежена осудність».

Здатність усвідомлювати своє негативне ставлення до інтересів суспільства і держави, виражена у винному вчиненні особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом як злочин, обумовлює кримінальну відповідальність суб'єкта, в якій виражається негативна оцінка злочину і особи злочинця з боку всього суспільства і держави.

Законодавче визначення понять «осудність» і «неосудність», необхідне в діяльності правозастосовних органів і експертних установ, а також для визначення правових наслідків встановлення судом осудності (або неосудності) особи, що вчинила передбачене кримінальним законом протиправне діяння.

В цьому виявляється сутність осудності як юридичного інституту в кримінальному праві, як правового поняття, як однієї з ознак суб'єкта злочину, як передумови вини і кримінальної відповідальності, адже не відбившись у злочині, здатність особи усвідомлювати своє негативне відношення до інтересів суспільства не буде належати до поняття осудності.

Лише наявність достатніх здібностей до усвідомлення негативного відношення до інтересів суспільства, виражене у вчиненні суспільно небезпечного діяння в межах конкретного складу злочину дає змогу застосовувати до особи заходів кримінально-правового впливу.

Таким чином, незважаючи на розуміння необхідності подальшої розробки визначення поняття осудності, усталений законодавчий підхід до вказаної проблематики не змінився. Враховуючи важливість визначення поняття осудності, законодавець, на нашу думку, зобов'язаний запропонувати інший, диференційований підхід до причин, що обумовлюють неосудність особи.

Висновки. Одже, слід зазначити, що осудність є юридичною категорією, яка характеризує достатній рівень здібностей особи до усвідомлення фактичного характеру та суспільної небезпечності діяння і можливості керувати своїми діями (бездіяльністю) під час вчинення злочину, а також здатність усвідомлення можливості застосування заходів кримінально-правового впливу.

Окрім цього, у визначенні осудності слід вказати на те, що вона є необхідною умовою наявності суб'єкта злочину та передумовою винності і кримінальної відповідальності.

Список літератури

1. Конституція України. – К.: Видавничий дім «Скіф», 2010. - 48 с.
2. Михеев Р.И. Проблемы вменяемости и невменяемости в советском уголовном праве. - Владивосток, Издательство Дальневост. ун-та, 1983. - 300 с.
1. 3. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть Общая. Лекции. - СПб., 1902, т. 1. - 815 с.
3. Лунц Д.Р. Проблема невменяемости в теории и практике судебной психиатрии. - М., Изд. «Медицина», 1966. - 236 с.
4. Морозов Г.В., Лунц Д.Р., Фелинская Н.И. Основные этапы развития отечественной судебной психиатрии. - М.: «Медицина», 1976. - 336 с.
5. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року: Офіційний текст. - К.: А.С.К., 2003. - 224 с.

Л.Н. Фильштейн

Кировоградський національний технічний університет

І.В. Фильштейн

Класический приватный университет

Вменяемость – как предпосылка уголовной ответственности

Раскрыто понятие вменяемости, его историко-правовые источники, взаимосвязь с понятиями ограниченная вменяемость и невменяемость, а также значение в правоприменительной практике **вменяемость, ограниченная вменяемость, невменяемость, ответственность, психические расстройства**

L.Filshtein, I.Filshtein

Sanity - is a prerequisite for criminal liability

The notion of sanity, its historical and legal sources, the relationship with the concepts of sanity and insanity is limited, and value in enforcement practice **responsibility, limited sanity, insanity, responsibility, mental disorders**

Одержано 02.12.14